

Симоненко Наталія Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКУ ЩOДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ, НЕЗАЛЕЖНОСТІ Й ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації (РФ) проти України 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 в країні введено воєнний стан. Цим Указом, серед іншого, передбачено здійснення заходів і повноважень, що необхідні для забезпечення *оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.*

Зокрема, 3 березня 2022 року прийнято Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», яким передбачено можливість отримання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї цивільними особами протягом дії воєнного стану в Україні, а також обов'язок їх повернення протягом 10 днів після припинення або скасування такого стану [4].

У цій сфері правового регулювання діє стаття 65 Конституції України, згідно з якою захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України [1]. То ж, значна частина чоловічого цивільного населення вступила до лав територіальної оборони та була залучена до національного спротиву під час війни в Україні.

Відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву», *національний спротив* – це комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України [5].

З метою необхідності правового захисту осіб, які приймають участь у збройному воєнному конфлікті на території України, 15 березня 2022 р. Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії режиму воєнного стану». Зокрема, Кримінальний кодекс України (КК) доповнено ст. 43-1 «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та

територіальної цілісності України», згідно з якою не є кримінальним правопорушенням діяння (дія або бездіяльність), вчинене в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту та спрямоване на відсіч та стримування (нейтралізацію) збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, якщо це заподіяло шкоду життю та здоров'ю тієї особи, хто посягає, а також заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам фізичних або юридичних осіб або держави Україна, при відсутності ознак катування та порушення правил ведення війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

Так, **виключається кримінальна відповідальність** за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна, внаслідок застосування збройної та іншої сили під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації збройного конфлікту, а також за виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї, настання яких з урахуванням неможливості передбачити при плануванні та виконанні таких дій або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів і звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Конвенція про закони і звичаї суходільної війни передбачає, що забороняється наступне: руйнувати чи загарбувати ворожу власність, окрім випадків, коли подібне руйнування чи загарбання нагально викликане воєнною необхідністю; під час облог і бомбардувань належить ужити всіх необхідних засобів, аби вберегти, наскільки можливо, храми, будівлі, що служать цілям науки, мистецтва та благодійності; шпиталі й місця, де зібрано хворих і поранених, за умови, що такі будівлі й місця не служили водночас воєнним цілям; піддані облозі зобов'язані вирізнити ці будівлі особливими примітними знаками, щодо яких ті, що піддають місто облозі, мусять бути завчасно поінформовані; забороняється віддавати на розграбування місце або місто, навіть узяті приступом [6].

Зокрема, не вважається виконанням обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України вчинення діяння, яке:

- явно не відповідає небезпечності агресії або обстановці відсічі та стримування;
- не було необхідним для досягнення значної суспільно корисної мети у конкретній ситуації;
- створило загрозу для життя інших людей;

- створило загрозу екологічної катастрофи;
- створило настання інших надзвичайних подій більшого масштабу.

Отже, вказані зміни до українського законодавства забезпечують правовий захист цивільного населення, яке бере участь у збройному воєнному конфлікті на території України, зокрема, осіб, які безпосередньо беруть участь у бойових діях, з метою підвищення обороноздатності держави та суспільства під час відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.
URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III.
URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 3 берез. 2022 р. № 2114-IX. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>.
5. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 лип. 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
6. Конвенція про закони і звичаї суходільної війни від 18 жовт. 1907 р. URL: https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text.

Симчук Анатолій Степанович,

старший викладач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ;

Кулик Марина Йосипівна,

доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАХОДИ ТА НЕВІДКЛАДНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬСЯ ПІСЛЯ НАДХОДЖЕННЯ ДО ОРГАНУ, ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВOPУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зміст та форма початку кримінального провадження включає дотримання юридичних процедур, виконання певних процесуальних умов та забезпечення гарантій у кримінальному провадженні і в умовах